

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
της 6ης Φεβρουαρίου 2020¹

Υπόθεση C-833/18

**SI,
Brompton Bicycle Ltd.
κατά
Chedech/Get2Get**

[αίτηση του Tribunal de l'entreprise de Liège
(δικαστηρίου επιχειρήσεων της Λιέγης, Βέλγιο)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Διανοητική και βιομηχανική ιδιοκτησία – Δικαίωμα διπλώματος ευρεσιτεχνίας – Σχέδια και υποδείγματα – Κανονισμός (ΕΚ) 6/2002 – Εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων – Οδηγία 2001/29/ΕΚ – Πεδίο εφαρμογής – Σώρευση δικαιωμάτων – Χρηστικό και λειτουργικό αντικείμενο – Έννοια του όρου “έργο” – Εμφάνιση υπαγορευόμενη από την τεχνική λειτουργία του αντικειμένου – Κριτήρια αξιολόγησης του εθνικού δικαστηρίου – Αντικρουόμενα συμφέροντα – Αναλογικότητα – Πτυσσόμενο ποδήλατο»

1. Στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί το αιτούν δικαστήριο διάδικοι είναι, αφενός, ο δημιουργός συστήματος αναδίπλωσης ποδηλάτων (και η επιχείρηση που τα κατασκευάζει) και, αφετέρου, κορεατική εταιρία η οποία παράγει παρόμοια ποδήλατα με τα οποία θεωρείται ότι προσβάλλει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας των εναγόντων.
2. Το αιτούν δικαστήριο καλείται να αποφανθεί αν ποδήλατο του οποίου το σύστημα αναδίπλωσης καλυπτόταν από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας η ισχύς του οποίου έχει σήμερα λήξει μπορεί να θεωρηθεί έργο το οποίο δύναται να τύχει της προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η προστασία αυτή αποκλείεται όταν το σχήμα του αντικειμένου «είναι αναγκαίο για την επίτευξη τεχνικού αποτελέσματος» καθώς και να προσδιοριστούν τα κριτήρια που πρέπει να εφαρμόσει για να προβεί στην κρίση αυτή.
3. Καίτοι επικεντρώνεται στους κανόνες του δικαίου της Ένωσης που αφορούν το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, η προδικαστική παραπομπή έχει αντίκτυπο σε ένα ζήτημα (τη συμβατότητα της χαρακτηριστικής προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας με εκείνη που απορρέει από τη βιομηχανική ιδιοκτησία) επί του οποίου αποφάνθηκε προσφάτως το Δικαστήριο².

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

² Απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019, Cofemel-Sociedade de Vestuário, S.A (C-683/17, EU:C:2019:721, στο εξής: απόφαση Cofemel).

I. Το νομικό πλαίσιο

A. Το διεθνές δίκαιο

1. Η Σύμβαση της Βέρνης³

4. Το άρθρο 2, σημεία 1 και 7, έχει ως εξής:

«1) Οι όροι “λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα” περιλαμβάνουν όλες τις παραγωγές λογοτεχνικής, επιστημονικής και καλλιτεχνικής φύσεως, οιοσδήποτε είναι ο τρόπος και η μορφή εκφράσεως, ως: [...] τα έργα των εφηρμοσμένων τεχνών [...]

[...]

7) Επιφυλάσσεται εις τις νομοθεσίας των χωρών της Ενώσεως να προσδιορίσουν τον χώρον εφαρμογής των νόμων, οίτινες αφορούν τα έργα των εφηρμοσμένων τεχνών και τα βιομηχανικά σχέδια και πρότυπα, ως και τους όρους προστασίας των έργων, σχεδίων και προτύπων τούτων, λαμβανομένων υπ’ όψιν των διατάξεων του άρθρου (7[, παράγραφος,] 4) της παρούσης Συμβάσεως. Διά τα προστατευόμενα εις τις χώρας προελεύσεως απλώς ως σχέδια ή πρότυπα έργα, δεν δύναται να ζητηθή εις άλλην χώραν της Ενώσεως ειμή η ειδική προστασία η παρεχόμενη εις την χώραν ταύτην, εις τα σχέδια και πρότυπα. Πάντως, εάν εις την χώραν ταύτην δεν παρέχεται τοιαύτη ειδική προστασία, τα εν λόγω έργα προστατεύονται ως καλλιτεχνικά έργα.»

2. Η συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (Συμφωνία TRIPS)

5. Κατά το άρθρο 7:

«Η προστασία και η επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να συμβάλλουν στην προώθηση των τεχνολογικών καινοτομιών, καθώς και στη μεταφορά και διάδοση των τεχνολογικών γνώσεων, κατά τρόπον ώστε να ωφελούνται αμοιβαία αυτοί που παράγουν και αυτοί που χρησιμοποιούν τις τεχνολογικές γνώσεις, να προάγεται η κοινωνική και οικονομική ευημερία και να επιτυγχάνεται ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.»

6. Κατά το άρθρο 26:

«1. Ο κύριος ενός προστατευόμενου βιομηχανικού σχεδίου έχει το δικαίωμα να εμποδίζει τρίτους να προβαίνουν χωρίς τη συγκατάθεσή του στην παραγωγή, στην πώληση ή την εισαγωγή ειδών που φέρουν ή ενσωματώνουν ένα σχέδιο το οποίο είναι είτε εξ ολοκλήρου είτε σε μεγάλο βαθμό αντίγραφο του προστατευόμενου σχεδίου, υπό την προϋπόθεση ότι οι ανωτέρω πράξεις επιχειρούνται για εμπορικούς λόγους.

[...]»

3 Σύμβαση διά την προστασίαν των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, υπογραφείσα στη Βέρνη στις 9 Σεπτεμβρίου 1886 (Πράξη των Παρισίων της 24ης Ιουλίου 1971), τροποποιηθείσα στις 28 Σεπτεμβρίου 1979. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης αυτής, είναι όμως συμβαλλόμενο μέρος της Συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου, που συνιστά το παράρτημα 1Γ της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), η οποία υπογράφηκε στο Μαρακές στις 15 Απριλίου 1994 (στο εξής: Συμφωνία TRIPS) και εγκρίθηκε με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ’ όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της (ΕΕ 1994, L 336, σ. 1), της οποίας το άρθρο 9, παράγραφος 1, υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη να τηρούν τα άρθρα 1 έως 21 της Σύμβασης της Βέρνης.

7. Το άρθρο 27 ορίζει τα εξής:

«1. [...] διπλώματα ευρεσιτεχνίας είναι δυνατό να απονέμονται για οποιαδήποτε εφεύρεση, είτε αυτή αφορά κάποιο προϊόν είτε αφορά κάποια μέθοδο, σε όλους τους τομείς της τεχνολογίας, υπό την προϋπόθεση ότι η εφεύρεση είναι νέα, ότι στηρίζεται σε κάποια επινόηση και ότι είναι ικανή να αποτελέσει αντικείμενο βιομηχανικής εφαρμογής. [...]

[...]»

8. Το άρθρο 29 έχει ως εξής:

«1. Τα μέλη απαιτούν από τα πρόσωπα που υποβάλλουν κάποια εφεύρεση με αίτημα την απονομή διπλώματος ευρεσιτεχνίας να περιγράφουν την εφεύρεση κατά τρόπο αρκετά σαφή και ολοκληρωμένο, ώστε να είναι δυνατή η θέση σε εφαρμογή της εφεύρεσης από πρόσωπο που διαθέτει την αναγκαία ειδική κατάρτιση· επίσης δύνανται να απαιτούν από τους ενδιαφερομένους να επισημαίνουν τον καλύτερο τρόπο θέσης σε εφαρμογή της εφεύρεσης, τον οποίον γνωρίζει ο εφευρέτης κατά την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης [...]

[...]».

B. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία 2001/29/EK⁴

9. Κατά την αιτιολογική σκέψη 60:

«Η προστασία που παρέχεται δυνάμει της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να θίγει τις εθνικές ή κοινοτικές νομικές διατάξεις σε άλλους τομείς, όπως η βιομηχανική ιδιοκτησία, η προστασία των δεδομένων, η πρόσβαση υπό όρους, η πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, ούτε τον κανόνα της χρονολογικής ακολουθίας της εκμετάλλευσης των μέσων, που ενδέχεται να επηρεάζουν την προστασία του δικαιώματος του δημιουργού ή των συγγενικών δικαιωμάτων.»

10. Τα άρθρα 2 έως 4 επιβάλλουν, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν στους δημιουργούς τα αποκλειστικά δικαιώματα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την αναπαραγωγή των έργων τους (άρθρο 2, στοιχείο α'), να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την παρουσίαση των έργων τους στο κοινό (άρθρο 3, παράγραφος 1), καθώς και να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν τη διανομή των έργων αυτών (άρθρο 4, παράγραφος 1).

11. Το άρθρο 9 («Εφαρμογή άλλων νομικών διατάξεων») ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις διατάξεις που αφορούν ειδικότερα τα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, τα σήματα, τα σχέδια και υποδείγματα [...]».

⁴ Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (ΕΕ 2001, L 167, σ. 10).

2. Ο κανονισμός (ΕΚ) 6/2002⁵

12. Η αιτιολογική σκέψη 10 έχει ως εξής:

«Η τεχνολογική καινοτομία δεν θα πρέπει να παρακωλύεται από τη χορήγηση προστασίας σε χαρακτηριστικά του σχεδίου ή υποδείγματος που υπαγορεύονται αποκλειστικά από μια τεχνική λειτουργία, [...]».

13. Κατά την αιτιολογική σκέψη 32:

«Ελλείψει πλήρους εναρμόνισης του δικαιώματος του δημιουργού, είναι σημαντικό να θεσπισθεί η αρχή της σώρευσης της ειδικής προστασίας των κοινοτικών σχεδίων ή υποδειγμάτων με την προστασία, δυνάμει του δικαιώματος του δημιουργού, αφήνοντας τα κράτη μέλη ελεύθερα να καθορίσουν την έκταση της προστασίας δυνάμει του δικαιώματος του δημιουργού και τις προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες αυτή παρέχεται.»

14. Το άρθρο 3, στοιχείο α', ορίζει την έννοια «σχέδιο ή υπόδειγμα» ως εξής:

«η εικόνα την οποία παρουσιάζει το σύνολο ή μέρος ενός προϊόντος η οποία προκύπτει από τα χαρακτηριστικά του, και ιδίως από τη γραμμή, το περίγραμμα, το χρώμα, το σχήμα, την υφή ή/και τα υλικά του ίδιου του προϊόντος ή/και της διακόσμησής που φέρει.»

15. Το άρθρο 8 διαλαμβάνει τα εξής:

«1. Κοινοτικό σχέδιο ή υπόδειγμα δεν παρέχει δικαιώματα επί των χαρακτηριστικών της εμφάνισης ενός προϊόντος, τα οποία υπαγορεύονται αποκλειστικά από την τεχνική λειτουργία του.

[...]»

16. Το άρθρο 96 («Σχέση με άλλες μορφές προστασίας βάσει του εθνικού δικαίου») προβλέπει στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Το σχέδιο ή υπόδειγμα που προστατεύεται από κοινοτικό σχέδιο ή υπόδειγμα είναι επίσης δεκτικό προστασίας βάσει της νομοθεσίας περί του δικαιώματος του δημιουργού των κρατών μελών, από την ημερομηνία κατά την οποία το σχέδιο ή υπόδειγμα δημιουργήθηκε ή αποτυπώθηκε με οποιαδήποτε μορφή. Η έκταση και οι προϋποθέσεις παροχής της προστασίας, καθώς και ο απαιτούμενος βαθμός πρωτοτυπίας, καθορίζονται από κάθε κράτος μέλος.»

3. Η οδηγία 2006/116/ΕΚ⁶

17. Το άρθρο 1 («Διάρκεια των δικαιωμάτων του δημιουργού») προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα δικαιώματα ενός δημιουργού λογοτεχνικού ή καλλιτεχνικού έργου κατά την έννοια του άρθρου 2 της Σύμβασης της Βέρνης προστατεύονται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του δημιουργού και εβδομήντα έτη μετά το θάνατό του, ανεξάρτητα από την ημερομηνία κατά την οποία το έργο κατέστη νομίμως προσιτό στο κοινό.»

⁵ Κανονισμός του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2001, για τα κοινοτικά σχέδια και υποδείγματα (ΕΕ 2002, L 3, σ. 1).

⁶ Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων (ΕΕ 2006, L 372, σ. 12).

II. Πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και προδικαστικά ερωτήματα

18. Το 1975, ο SI δημιούργησε υπόδειγμα πτυσσόμενου ποδηλάτου, το οποίο ονόμασε Brompton.

19. Το επόμενο έτος, ίδρυσε την εταιρία Brompton Ltd, με σκοπό τη διάθεση στην αγορά του πτυσσόμενου ποδηλάτου σε συνεργασία με κάποια μεγαλύτερη εταιρία, η οποία θα αναλάμβανε την κατασκευή και τη διάθεση του ποδηλάτου στην αγορά. Δεδομένου ότι δεν βρέθηκε ενδιαφερόμενη εταιρία, ο SI συνέχισε να εργάζεται μόνος.

20. Το 1981, ο SI δέχθηκε την πρώτη παραγγελία για 30 ποδήλατα Brompton, τα οποία κατασκεύασε με εμφάνιση ελαφρώς διαφορετική από την αρχική.

21. Έκτοτε, ο SI ανέπτυξε τη δραστηριότητα της εταιρίας του προκειμένου να κάνει γνωστό το πτυσσόμενο ποδήλατό του, το οποίο, από το 1987, διατίθεται στην αγορά υπό την ακόλουθη μορφή:

22. Η Brompton Ltd. ήταν κάτοχος διπλώματος ευρεσιτεχνίας για τον μηχανισμό αναδίπλωσης του ποδηλάτου (το οποίο παρουσιάζει το χαρακτηριστικό ότι είναι πτυσσόμενο σε τρεις θέσεις: θέση ανάπτυξης, θέση «stand by» και θέση αναδίπλωσης), δίπλωμα ευρεσιτεχνίας το οποίο κατέστη, αργότερα, κοινό κτήμα⁷.

23. Ο SI υποστηρίζει επίσης ότι είναι δικαιούχος των περιουσιακών δικαιωμάτων που απορρέουν από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί της εμφάνισης του ποδηλάτου Brompton.

⁷ Η αίτηση χορήγησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας υποβλήθηκε στις 3 Οκτωβρίου 1979 και η χορήγησή του δημοσιεύθηκε στις 15 Απριλίου 1981 με αριθμό 00 26 800 (παράρτημα 12 των γραπτών παρατηρήσεων του SI και της Brompton Ltd.).

24. Η GET2GET, κορεατική εταιρία η οποία ειδικεύεται στην παραγωγή αθλητικού εξοπλισμού, παράγει και διαθέτει στην αγορά ποδήλατο (Chedech) επίσης πτυσσόμενο τρεις θέσεις, του οποίου η εμφάνιση είναι παρόμοια με εκείνη του ποδηλάτου Brompton:

25. Θεωρώντας ότι η GET2GET προσέβαλε τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τους επί του ποδηλάτου Brompton, η Brompton Ltd. και ο SI άσκησαν, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, αγωγή κατά της GET2GET προβάλλοντας, εν ολίγοις, τα εξής αιτήματα: α) να αναγνωριστεί ότι, ανεξαρτήτως των διακριτικών σημείων που φέρουν, τα ποδήλατα Chedech προσβάλλουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της Brompton Ltd. και τα ηθικά δικαιώματα του SI επί του ποδηλάτου Brompton, και β) να διαταχθεί η παύση των δραστηριοτήτων οι οποίες προσβάλλουν τα δικαιώματά τους και η ανάκληση του προϊόντος από την αγορά⁸.

26. Η GET2GET υποστήριξε ότι η εμφάνιση του ποδηλάτου της υπαγορεύεται από την επιδιωκόμενη τεχνική λύση και ότι εφάρμοσε εκουσίως την τεχνική αναδιπλώσεως (η οποία καλυπτόταν προηγουμένως από το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας της Brompton Ltd., του οποίου η ισχύς έχει σήμερα λήξει), καθόσον η μέθοδος αυτή είναι η πλέον λειτουργική. Υποστηρίζει ότι η τεχνική αυτή απαίτηση καθορίζει την εμφάνιση του ποδηλάτου Chedech.

27. Η Brompton Ltd. και ο SI αντέταξαν ότι υπάρχουν στην αγορά άλλα πτυσσόμενα σε τρεις θέσεις ποδήλατα τα οποία έχουν διαφορετική εμφάνιση από εκείνη του δικού τους ποδηλάτου και ότι, επομένως, χαίρουν δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του ποδηλάτου τους. Η εμφάνισή του καταδεικνύει την υλοποίηση δημιουργικών επιλογών, και επομένως, πρωτοτυπία.

⁸ Συγκεκριμένα, το αίτημα παύσης των ως άνω δραστηριοτήτων αφορά τα επίμαχα ποδήλατα Chedech και κάθε άλλο πτυσσόμενο ποδήλατο το οποίο έχει τα ακόλουθα πρωτότυπα χαρακτηριστικά του ποδηλάτου Brompton:

«(i) Στη θέση αναπτύξεως:

- το σχήμα του κυρίου πλαισίου, με χαρακτηριστικά του έναν καμπύλο κύριο σωλήνα και ένα οπίσθιο τριγωνικό τμήμα· ή/και
- το σχήμα του οπίσθιου πλαισίου, με χαρακτηριστικά του ένα μικρό και ίσιο τρίγωνο, το οποίο διπλώνει προς τα μέσα σε μια κατώτερη γωνία και φέρει ανάρτηση στην ανώτερη γωνία· ή/και
- την εμφάνιση του εντατήρα αλυσίδας· ή/και
- τα μη τεταμένα καλώδια.

(ii) Στη θέση “stand-by”:

- τη θέση του οπίσθιου τριγωνικού πλαισίου αναδιπλωμένη κάτω από το κύριο πλαίσιο, και του οπίσθιου τροχού ο οποίος εφάπτεται στην καμπύλη του κυρίου πλαισίου· ή/και
- την εμφάνιση του εντατήρα αλυσίδας αναδιπλωμένου στη θέση κινήσεως της αλυσίδας.

(iii) Στη θέση αναδίπλωσης:

- την εμφάνιση του οπίσθιου πλαισίου στο οποίο είναι συνδεδεμένος ο οπίσθιος τροχός, κατά τρόπο ώστε ο τροχός αυτός να εγγίζει το κατώτερο τμήμα του κυρίου καμπύλου σωλήνα· ή/και
- την εμφάνιση του εμπρόσθιου τροχού, παράλληλου με το κύριο πλαίσιο και εφάπτομένου στο έδαφος· ή/και
- το τιμόνι αναδιπλωμένο προς τα κάτω, προς το εξωτερικό του ποδηλάτου.

[...]»

28. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Έχει το δικαίωμα της Ένωσης, και ειδικότερα η οδηγία 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, η οποία ορίζει μεταξύ άλλων, στα άρθρα 2 έως 5, τα διάφορα αποκλειστικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους δικαιούχους δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, την έννοια ότι αποκλείει από την προστασία δυνάμει δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας τα έργα των οποίων το σχήμα είναι αναγκαίο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος;
- 2) Προκειμένου να εκτιμηθεί αν το σχήμα είναι αναγκαίο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:
- η ύπαρξη άλλων πιθανών σχημάτων που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του ίδιου τεχνικού αποτελέσματος;
 - η αποτελεσματικότητα του σχήματος προκειμένου να επιτευχθεί το εν λόγω αποτέλεσμα;
 - η βούληση του φερόμενου ως αυτουργού της προσβολής του δικαιώματος να επιτύχει το αποτέλεσμα αυτό;
 - η ύπαρξη προηγούμενου διπλώματος ευρεσιτεχνίας –η ισχύς του οποίου έχει σήμερα λήξει– με αντικείμενο τη διαδικασία που καθιστά δυνατή την επίτευξη του επιδιωκόμενου τεχνικού αποτελέσματος;»

III. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

29. Η διάταξη περί παραπομπής περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 14 Ιουνίου 2018.

30. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο SI, η Brompton Ltd., η GET2GET, η Βελγική και η Πολωνική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή. Στην επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη στις 14 Νοεμβρίου 2019 παρέστησαν η Επιτροπή και οι διάδικοι της κύριας δίκης.

IV. Ανάλυση

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

31. Το αιτούν δικαστήριο διατυπώνει τα προδικαστικά ερωτήματα σε σχέση με την προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί έργου «του οποίου το σχήμα είναι αναγκαίο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος». Σημαντική για το αιτούν δικαστήριο είναι μόνον η ερμηνεία του Δικαστηρίου όσον αφορά την οδηγία 2001/29.

32. Το «έργο» το οποίο αφορά η διαφορά είναι, όπως προεκτέθηκε, ποδήλατο του οποίου το σύστημα αναδίπλωσης καλυπτόταν, στο παρελθόν, από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

33. Από τις γραπτές παρατηρήσεις του SI και της Brompton Ltd.⁹ προκύπτει ότι η αρχική εμφάνιση του ποδηλάτου αυτού και εκείνη του ποδηλάτου για το οποίο επιδιώκεται πλέον η προστασία του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας διαφέρουν, καίτοι αμφότερα εφαρμόζουν το σύστημα αναδίπλωσης¹⁰.

34. Η προδικαστική παραπομπή δεν περιέχει κανένα στοιχείο που να υποδεικνύει ότι το ποδήλατο Brompton προστατευόταν ως υπόδειγμα, για τη βιομηχανική εφαρμογή του. Επίσης, το αιτούν δικαστήριο δεν μνημονεύει εθνικούς ή ενωσιακούς κανόνες οι οποίοι διέπουν τα (εθνικά ή κοινοτικά) σχέδια και τα υποδείγματα.

35. Καίτοι το 1987 μπορούσε μόνο να επιδιωχθεί προστασία του ποδηλάτου Brompton ως εθνικού υποδείγματος, τίποτε δεν εμπόδιζε τη μεταγενέστερη υπαγωγή του στο νομικό καθεστώς των υποδειγμάτων¹¹, δυνάμει είτε της οδηγίας 98/71/EK¹² είτε του κανονισμού 6/2002. Ο κανονισμός 6/2002 προβλέπει, μάλιστα, «προστασία για ένα βραχυπρόθεσμο μη καταχωρισμένο [κοινοτικό] σχέδιο ή υπόδειγμα»¹³.

36. Η απάντηση στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να λάβει υπόψη τα ζητήματα που σχετίζονται με τη σωρευτική προστασία (αφενός, λόγω πνευματικής ιδιοκτησίας και, αφετέρου, λόγω βιομηχανικής ιδιοκτησίας), τα οποία θα μνημονευθούν κατωτέρω. Επομένως, εκτιμώ ότι είναι προτιμότερο να εξεταστούν τα ζητήματα αυτά τόσο για την περίπτωση να καλύπτεται το σύστημα αναδίπλωσης μόνο από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας όσο και για την περίπτωση να αντιστοιχεί η εμφάνιση του ποδηλάτου σε βιομηχανικό υπόδειγμα.

37. Παρά το διαφορετικό αντικείμενό τους¹⁴, οι δύο περιπτώσεις (διπλώματα ευρεσιτεχνίας και υποδείγματα) έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- αμφότερα τα δικαιώματα στοχεύουν μια πρακτική εφαρμογή: η προστασία του βιομηχανικού υποδείγματος συνδέεται με την υλοποίηση πράξεων με εμπορικό σκοπό, ενώ η εφευρετική δραστηριότητα η οποία είναι συμφυής με το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας συνδέεται με την ικανότητα βιομηχανικής εφαρμογής του.
- Η δημοσιότητα αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο τόσο των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τα οποία πρέπει να καταχωρίζονται, όσο και των σχεδίων και υποδειγμάτων: ωστόσο, τα τελευταία τυγχάνουν προστασίας μόνον εάν είναι νέα, η δε προστασία επιτυγχάνεται μέσω της τυπικής καταχώρισής τους ή, εάν δεν έχουν καταχωριστεί, όταν διατίθενται για πρώτη φορά στο κοινό (άρθρο 5 του κανονισμού 6/2002).

9 Σημεία 148 και 153 και παράρτημα 12 (έγγραφα που αφορούν το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας EP 00 26 800).

10 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι ενάγοντες επιβεβαίωσαν ότι δεν επιδιώκουν να παρατείνουν την προστασία της τεχνικής λειτουργικότητας της αναδίπλωσης, την οποία κάλυπτε στο παρελθόν το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

11 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι ενάγοντες αναγνώρισαν ότι δεν ζήτησαν την προστασία της εμφάνισης του ποδηλάτου ως υποδείγματος.

12 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 1998, για τη νομική προστασία σχεδίων και υποδειγμάτων (ΕΕ 1998, L 289, σ. 28).

13 Αιτιολογική σκέψη 17 και άρθρο 11 του κανονισμού 6/2002. Στην οδηγία 98/71, η προστασία των μη καταχωρισμένων υποδειγμάτων δεν ήταν εναρμονισμένη, καίτοι το άρθρο της 16 περιείχε παραπομπή στις εθνικές νομοθεσίες.

14 Ενώ το δικαίωμα διπλώματος ευρεσιτεχνίας επικεντρώνεται στις εφευρέσεις προϊόντων ή μεθόδων, το δικαίωμα επί υποδειγμάτων αφορά την «εικόνα την οποία παρουσιάζει το σύνολο ή μέρος ενός προϊόντος η οποία προκύπτει από τα χαρακτηριστικά του, και ιδίως από τη γραμμή, το περίγραμμα, το χρώμα, το σχήμα, την υφή ή/και τα υλικά του ίδιου του προϊόντος ή/και της διακόσμησης που φέρει» (άρθρο 3, στοιχείο α', του κανονισμού 6/2002).

- Ο σκοπός της προαγωγής της τεχνολογικής καινοτομίας είναι κοινός σε αμφότερες τις περιπτώσεις¹⁵, όπως υπογραμμίζεται στον κανονισμό 6/2002¹⁶, για τα υποδείγματα, και στον κανονισμό (ΕΕ) 1257/2012¹⁷, για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

38. Η απάντηση στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει να ενταχθεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο, στο οποίο εξετάζονται τα διαφορετικά αντικείμενα και οι σκοποί που επιδιώκονται, αντιστοίχως, με την προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας και της πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και τα υποκείμενα συμφέροντα στις δύο περιπτώσεις.

39. Στα στοιχεία γενικού συμφέροντος περιλαμβάνεται η παροχή κινήτρων για την προώθηση της τεχνολογίας και την ενίσχυση του ανταγωνισμού. Η εφαρμογή της αρχής της σώρευσης δεν πρέπει να συνεπάγεται υπέρμετρη προστασία του δικαιώματος του δημιουργού, η οποία θα αποβεί εις βάρος των δημόσιων συμφερόντων λειτουργώντας ως τροχοπέδη στο σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

40. Με τη χορήγηση δικαιώματος αποκλειστικής εκμετάλλευσης στον κάτοχο δικαιώματος διπλώματος ευρεσιτεχνίας, ή στον δημιουργό σχεδίου ή υποδείγματος, επιδιώκεται, ακριβώς η εξισορρόπηση του δημόσιου και του ιδιωτικού συμφέροντος:

- ο εφευρέτης ή ο σχεδιαστής ανταμείβονται, καθόσον μόνο αυτοί θα αποκομίσουν οικονομικό όφελος από τις εφευρέσεις ή τα σχέδιά τους, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, και τούτο συνιστά κίνητρο για τον ανταγωνισμό στον τομέα της τεχνολογίας¹⁸.
- Το αντάλλαγμα για το δημόσιο συμφέρον είναι ότι η δημιουργία αυτή θα καταστεί ευρύτερα γνωστή, με αποτέλεσμα οι λοιποί ερευνητές να μπορούν να αναπτύξουν νέες εφευρέσεις κατά τη διάρκεια της προστασίας ή, στο πέρας αυτής, να την εφαρμόσουν στα προϊόντα τους.

41. Αυτή η προσεκτικά επιτευχθείσα ισορροπία –η οποία αποτυπώνεται άμεσα στο μικρότερο χρονικό διάστημα προστασίας που παρέχεται στον εφευρέτη ή στον σχεδιαστή– θα διαταρασσόταν αν ο χορηγηθείς χρόνος παρατεινόταν, άνευ ετέρου, έως τα μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα που αναγνωρίζονται στο δικαίωμα του δημιουργού. Οι σχεδιαστές δεν θα είχαν κίνητρο να υπαχθούν στο σύστημα βιομηχανικής ιδιοκτησίας εάν, με λιγότερα έξοδα και λιγότερες τυπικές προϋποθέσεις (μεταξύ άλλων, μη καταχώριση), είχαν εξασφαλισμένη την προστασία των δημιουργιών τους βάσει του δικαιώματος του δημιουργού και για χρονικό διάστημα πολύ μεγαλύτερο¹⁹.

42. Δεν είναι, εξάλλου, αμελητέος ο αντίκτυπος στην ασφάλεια δικαίου: η *επίσημη* δημοσιότητα που απαιτείται για το βιομηχανικό σχέδιο παρέχει στους ανταγωνιστές τη δυνατότητα να γνωρίζουν επακριβώς τα όρια των βιομηχανικών δημιουργιών τους και το χρονικό διάστημα προστασίας τους.

15 Στο άρθρο 7 της Συμφωνίας TRIPS υπογραμμίζεται ότι τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να συμβάλλουν «στην προώθηση των τεχνολογικών καινοτομιών, καθώς και στη μεταφορά και διάδοση των τεχνολογικών γνώσεων, κατά τρόπον ώστε να ωφελούνται αμοιβαία αυτοί που παράγουν και αυτοί που χρησιμοποιούν τις τεχνολογικές γνώσεις, να προάγεται η κοινωνική και οικονομική ευημερία και να επιτυγχάνεται ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων».

16 Κατά την αιτιολογική σκέψη 7, «[η] ενισχυμένη προστασία της βιομηχανικής αισθητικής [...] επίσης ενθαρρύνει την καινοτομία και την ανάπτυξη νέων προϊόντων και τις επενδύσεις στην παραγωγή τους».

17 Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2012, για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της δημιουργίας ενιαίου καθεστώτος προστασίας των ευρεσιτεχνιών (ΕΕ 2012, L 361, σ. 1). Κατά την αιτιολογική σκέψη 4, «[τ]ο ενιαίο καθεστώς προστασίας των ευρεσιτεχνιών αναμένεται να προωθήσει την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [...]».

18 Χωρίς την αποκλειστικότητα αυτή, τα οικονομικά κίνητρα για επένδυση σε εφαρμοσμένη έρευνα θα μπορούσαν να μειωθούν.

19 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή υποστήριξε ότι υπέρμετρη προστασία του δικαιώματος του δημιουργού για βιομηχανικά έργα θα είχε ως αποτέλεσμα την υπονόμευση του νομικού καθεστώτος των σχεδίων και υποδειγμάτων, το οποίο θα έχανε, στην πραγματικότητα, το νόημά του.

43. Μη λαμβανομένου υπόψη του μη καταχωρισμένου υποδείγματος²⁰, είναι θεμιτό οι ανταγωνιστές του προσώπου που απέκτησε τυπικά δικαίωμα βιομηχανικής ιδιοκτησίας να εμπιστεύονται τη δημοσιότητα της καταχώρισης προκειμένου να επωφεληθούν της καταχωρισμένης τεχνικής καινοτομίας, κατόπιν της λήξης της ισχύος των δικαιωμάτων του καταχωρισμένου δικαιούχου. Στην αιτιολογική σκέψη 21 του κανονισμού 6/2002 αναγνωρίζεται ότι «[η] αποκλειστική φύση του δικαιώματος το οποίο απορρέει από το καταχωρισμένο κοινοτικό σχέδιο ή υπόδειγμα ανταποκρίνεται στην ανάγκη μεγαλύτερης ασφάλειας δικαίου»²¹. Αντιθέτως, ελλείπει κάθε δημοσιότητας μέσω καταχώρισης, όπως συμβαίνει με τα δικαιώματα του δημιουργού, οι οικονομικοί φορείς δεν είναι βέβαιοι για το περιεχόμενο των πνευματικών δημιουργιών με βιομηχανικό σκοπό.

44. Στην πραγματικότητα, τα επιχειρήματα αυτά αποτελούν απλώς παραλλαγές του ίδιου θέματος το οποίο ήδη εξέτασε ο γενικός εισαγγελέας M. Szpunar στις προτάσεις του στην υπόθεση Cofemel, στις οποίες παραπέμπω²².

45. Εν κατακλείδι, η στάθμιση των σκοπών και των αξιών που επιδιώκουν ορισμένα νομικά καθεστώτα (αυτά της βιομηχανικής ιδιοκτησίας) και κάποια άλλα νομικά καθεστώτα (αυτά της πνευματικής ιδιοκτησίας) πρέπει να έχει αναλογικό χαρακτήρα προκειμένου να αποφευχθεί η υπέρμετρη προστασία των δευτέρων, η οποία θα καθιστούσε κενά περιεχομένου τα πρώτα.

B. Η σωρευτική προστασία και τα όριά της

46. Το δικαίο της Ένωσης επιτρέπει να σωρεύεται η νομική προστασία που παρέχεται σε σχέδιο ή υπόδειγμα με εκείνη που απορρέει από δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτό καθόρισε, στο παρελθόν, η οδηγία 98/71, στο άρθρο 17 της οποίας αναγνωριζόταν ότι τα (καταχωρισμένα σε κάθε κράτος μέλος) σχέδια και υποδείγματα ήταν επίσης δεκτικά προστασίας βάσει της νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, η διάταξη αυτή περιείχε επίσης τη διευκρίνιση ότι «[η] έκταση και οι όροι της προστασίας, συμπεριλαμβανομένου και του απαιτούμενου βαθμού πρωτοτυπίας, καθορίζονται από κάθε κράτος μέλος»²³.

47. Εν συνεχεία, η αρχή της «σώρευσης» μεταφέρθηκε στο άρθρο 96, παράγραφος 2, του κανονισμού 6/2002, το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 32 του ίδιου κανονισμού, όσον αφορά τα κοινοτικά σχέδια και υποδείγματα που προστατεύονται στο επίπεδο της Ένωσης.

48. Από την άποψη της ειδικής προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού, η οδηγία 2001/29 προβλέπει στην αιτιολογική σκέψη 60 ότι «η προστασία που παρέχεται δυνάμει της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να θίγει τις εθνικές ή κοινοτικές νομικές διατάξεις σε άλλους τομείς».

49. Επομένως, «η οδηγία 2001/29 διατηρεί ως έχουν την ύπαρξη και το περιεχόμενο των διατάξεων που ισχύουν στον τομέα των σχεδίων και υποδειγμάτων, συμπεριλαμβανομένου του κανόνα της “σωρεύσεως”»²⁴.

20 Υπενθυμίζεται ότι και στο καθεστώς που θέσπισε ο κανονισμός 6/2002, το οποίο καλύπτει τα μη καταχωρισμένα σχέδια ή υποδείγματα, η προστασία τους απαιτεί δημοσιότητα.

21 Στην αιτιολογική σκέψη 4 του κανονισμού 1257/2012 επισημαίνεται ρητώς ότι σκοπός του ενιαίου καθεστώτος προστασίας των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είναι να καταστεί «περισσότερο νομικά ασφαλής» η πρόσβαση στο σύστημα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Η οδηγία 2001/29 μνημονεύει, επίσης, την ασφάλεια δικαίου στην αιτιολογική έκθεσή της.

22 Υπόθεση C-683/17 (EU:C:2019:363).

23 Στο ίδιο πνεύμα, αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 98/71.

24 Απόφαση Cofemel (σκέψη 47).

50. Παρέμεναν, εντούτοις, ορισμένες αμφιβολίες όσον αφορά τον συμπληρωματικό χαρακτήρα των δύο αυτών μορφών προστασίας. Συγκεκριμένα, τέθηκε το ζήτημα αν τα κράτη μέλη μπορούσαν να απαιτούν να ενσωματώνουν τα βιομηχανικά υποδείγματα ορισμένες αυστηρότερες απαιτήσεις πρωτοτυπίας προκειμένου να τύχουν της προστασίας που χαρακτηρίζει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

51. Η απόφαση Cofemel επιβεβαίωσε, ως γενικό κανόνα, ότι «η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων και η προστασία που διασφαλίζεται με το δικαίωμα του δημιουργού μπορούν [...] να παρέχονται σωρευτικώς στο ίδιο αντικείμενο».

52. Εντούτοις, η κρίση αυτή συνοδεύεται από ορισμένες διευκρινίσεις οι οποίες μετριάζουν τρόπον τινά ή σχετικοποιούν την ισχύ της αρχής της σώρευσης.

53. Πρώτον, «καίτοι η προστασία των σχεδίων και υποδειγμάτων και η προστασία που διασφαλίζεται με το δικαίωμα του δημιουργού μπορούν, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, να παρέχονται σωρευτικώς στο ίδιο αντικείμενο, η σώρευση αυτή μπορεί να καταστεί δυνατή σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις»²⁵.

54. Δεύτερον, η έννοια της παρεχόμενης προστασίας δεν είναι ίδια στις δύο περιπτώσεις. Ενώ σκοπός της προστασίας των σχεδίων και υποδειγμάτων είναι να αποφευχθεί η αντιγραφή τους από τους ανταγωνιστές, το δικαίωμα του δημιουργού έχει άλλη, νομική και οικονομική, λειτουργία²⁶.

55. Τρίτον, η απόκτηση του δικαιώματος του δημιουργού σε αντικείμενο που τυγχάνει ήδη της προστασίας που παρέχεται στα σχέδια και υποδείγματα ενέχει ορισμένους κινδύνους οι οποίοι δεν πρέπει να παραβλέπονται²⁷. Ειδικότερα, «τυχόν παροχή προστασίας βάσει του δικαιώματος του δημιουργού σε αντικείμενο που προστατεύεται ως σχέδιο ή υπόδειγμα δεν θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα να θιγούν οι σκοποί και η αποτελεσματικότητα καθενός από τα δύο αυτά είδη προστασίας»²⁸.

56. Τέταρτον, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να καθορίσει αν η υπό κρίση περίπτωση εμπίπτει στις «ορισμένες περιπτώσεις» στις οποίες επιτρέπεται η σωρευτική προστασία. Επομένως, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να εξισορροπούνται η προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού και το γενικό συμφέρον.

Γ. Πρώτο προδικαστικό ερώτημα: η έννοια του όρου «έργο», η απαίτηση πρωτοτυπίας και ο αποκλεισμός της προστασίας βάσει του δικαιώματος του δημιουργού όταν το σχήμα του έργου υπαγορεύεται από τεχνικές απαιτήσεις

57. Καταρχάς, παραπέμπω εκ νέου στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Cofemel, στις οποίες αναλύει τόσο τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την έννοια του όρου «έργο» όσο και την εφαρμογή της νομολογίας αυτής στα σχέδια και υποδείγματα²⁹.

25 Απόφαση Cofemel (σκέψη 52).

26 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:363, σημείο 55): «στο πλαίσιο του δικαιώματος του δημιουργού η προστασία αυτή έναντι του ανταγωνισμού είναι άγνωστη. Τουναντίον, ο διάλογος, η έμπνευση, η αναδιτύπωση είναι στοιχεία σύμφυτα με την πνευματική δημιουργία και το δικαίωμα του δημιουργού δεν έχει ως σκοπό του να τα παρεμποδίσει. Αντικείμενο της προστασίας που παρέχει το δικαίωμα του δημιουργού, εν πάση περιπτώσει μέσω των περιουσιακών δικαιωμάτων, είναι η δυνατότητα ανεμπόδιστης οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου αυτού καθαυτού».

27 Όπ.π. (σημείο 52). Ο γενικός εισαγγελέας υπογραμμίζει ότι «υφίσταται ο κίνδυνος το δικαίωμα του δημιουργού να εκτοπίσει το *sui generis* σύστημα προστασίας των σχεδίων και υποδειγμάτων». Προσθέτει ότι «[έ]να τέτοιο ενδεχόμενο έχει πολυάριθμες αρνητικές συνέπειες: την απαξίωση του δικαιώματος του δημιουργού, του οποίου η αναγνώριση θα ζητείται γίνεται για την προστασία κοινοτόπων, στην πραγματικότητα, δημιουργιών, η παρακώλυση του ανταγωνισμού λόγω της υπερβολικής διάρκειας της προστασίας ή ακόμη και η ανασφάλεια δικαίου, καθόσον οι ανταγωνιστές δεν θα είναι σε θέση να προβλέψουν εάν ένα σχέδιο ή υπόδειγμα, του οποίου η *sui generis* προστασία έληξε, προστατεύεται και από το δικαίωμα του δημιουργού».

28 Απόφαση Cofemel (σκέψη 51).

29 Υπόθεση C-683/17 (EU:C:2019:363, σημεία 23 έως 32).

58. Εκτιμώ ότι η ανάλυση αυτή είναι αρκούντως διεξοδική ώστε να μην απαιτούνται περαιτέρω επεξηγήσεις εκ μέρους μου. Επιπλέον, η ανάλυση αυτή ενσωματώθηκε στη συλλογιστική της απόφασης Cofemel, με τη διευκρίνιση ότι οι εκφάνσεις του όρου «έργο» συνιστούν αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης³⁰.

59. Από τη νομολογία αυτή θα επικεντρωθώ εν προκειμένω στο στοιχείο της πρωτοτυπίας³¹, το οποίο το Δικαστήριο είχε αναδείξει σε προηγούμενες αποφάσεις³², επισημαίνοντας ότι πρέπει να αντανακλά την προσωπικότητα του δημιουργού του έργου³³.

60. Ένα από τα σημαντικά νέα στοιχεία στην απόφαση Cofemel είναι ότι αποκλείει τη σύνδεση μεταξύ της πρωτοτυπίας του θεωρούμενου «έργου» (στην υπόθεση εκείνη, ενδύματα) και των αισθητικών συστατικών στοιχείων του. Το Δικαστήριο απέκλεισε την επίκληση στην αισθητική, ως λόγο προστασίας υποδείγματος βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, επισημαίνοντας ότι, «[κ]ατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29 [...], εθνική νομοθετική ρύθμιση δεν επιτρέπεται να παρέχει προστασία, βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, σε υποδείγματα [...] δικαιολογούμενη από το ότι, πέραν του χρηστικού σκοπού τους, τα υποδείγματα αυτά παράγουν ιδιαίτερο και αξιοσημείωτο οπτικό αποτέλεσμα από αισθητικής απόψεως»³⁴.

61. Αποκλειομένων των συνεπειών των αισθητικών στοιχείων, η αμφιβολία επικεντρώνεται στο αν, κατά την εκτίμηση της πρωτοτυπίας ως προϋπόθεσης για την ύπαρξη πνευματικής εργασίας του δημιουργού³⁵, μπορούν να ληφθούν υπόψη οι απαιτήσεις που απορρέουν από την αναγκαιότητα επίτευξης τεχνικού ή λειτουργικού αποτελέσματος, ως λόγος για την απόρριψη της προστασίας του έργου βάσει του δικαιώματος του δημιουργού. Το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει ειδικώς το πρόβλημα αυτό.

62. Το Δικαστήριο έχει εξετάσει το ζήτημα αυτό σε σχέση με την προστασία του δικαιώματος του δημιουργού επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών³⁶.

63. Συγκεκριμένα, αποφάνθηκε ότι, όταν η μορφή έκφρασης των στοιχείων που συνθέτουν το αντικείμενο «υπαγορεύεται από την τεχνική λειτουργία τους, δεν πληρούται το κριτήριο της πρωτοτυπίας, καθότι οι διάφοροι τρόποι υλοποίησης μιας ιδέας είναι τόσο περιορισμένοι που η ιδέα και η έκφραση της ιδέας συγχέονται»³⁷. Η κατάσταση αυτή δεν επιτρέπει «στον δημιουργό να εκφράσει το δημιουργικό του πνεύμα με πρωτότυπο τρόπο και να καταλήξει σε αποτέλεσμα το οποίο αποτελεί προσωπική πνευματική εργασία»³⁸.

30 Απόφαση Cofemel (σκέψεις 27 και 28).

31 Απόφαση Cofemel (σκέψη 30). Η πρωτοτυπία είναι ένα από τα δύο απαραίτητα στοιχεία για να μπορεί να χαρακτηριστεί η δημιουργία έργο. Το άλλο στοιχείο είναι η ύπαρξη «αντικειμένου που να μπορεί να προσδιοριστεί με επαρκή ακρίβεια και αντικειμενικότητα» (σκέψη 32).

32 Στη σκέψη 29, η απόφαση Cofemel παραπέμπει στις αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 2009, Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465, σκέψεις 37 και 39), και της 13ης Νοεμβρίου 2018, Levola Hengelo (C-310/17, EU:C:2018:899, σκέψεις 33 και 35 έως 37).

33 Απόφαση Cofemel (σκέψη 30): «για να μπορεί ένα αντικείμενο να θεωρηθεί πρωτότυπο, είναι συγχρόνως αναγκαίο και επαρκές να αντανακλά την προσωπικότητα του δημιουργού του, εκδηλώνοντας τις ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές του (πρβλ. αποφάσεις της 1ης Δεκεμβρίου 2011, Painer, C-145/10, EU:C:2011:798, σκέψεις 88, 89 και 94, καθώς και της 7ης Αυγούστου 2018, Renckhoff, C-161/17, EU:C:2018:634, σκέψη 14)».

34 Ο SI και η Brompton Ltd. υποστηρίζουν στις γραπτές παρατηρήσεις τους ότι αρκεί να υπαγορεύτηκε η επιλογή του σχήματος, τουλάχιστον σε κάποιο μέτρο, από έναν ή περισσότερους λόγους διαφορετικούς από τους αμιγώς λειτουργικούς, όπως, για παράδειγμα, αισθητικούς (σημείο 67). Μνημονεύουν την αισθητική και στα σημεία 3, 5, 69 και 155 των παρατηρήσεων αυτών και υποστηρίζουν ότι, πέραν των τεχνικών λόγων, αυτός ήταν ο σκοπός του σχήματος. Κατ' αυτούς, το σχήμα του ποδηλάτου Brompton δεν υπαγορεύθηκε αποκλειστικά από τεχνικούς λόγους συνδεόμενους με τη μηχανική της αναδίπλωσης, αλλά από αμιγώς αισθητικούς λόγους.

35 Απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465, σκέψη 37).

36 Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, Bezpečnostní softwarová asociace (C-393/09, EU:C:2010:816).

37 Όπ.π. (σκέψη 49).

38 Όπ.π. (σκέψη 50).

64. Στο ίδιο πνεύμα, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η προσωπική πνευματική εργασία είναι επιλέξιμη για προστασία βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, πλην όμως το κριτήριο αυτό δεν θα πληρούται όταν το έργο υπαγορεύεται από «τεχνικές εκτιμήσεις, κανόνες ή δεσμεύσεις που δεν αφήνουν περιθώριο για δημιουργική ελευθερία»³⁹.

65. Από τις ως άνω κρίσεις συνάγεται ότι, κατά κανόνα, δεν θα είναι δυνατόν να προστατευθούν βάσει δικαιωμάτων δημιουργού τα έργα (αντικείμενα) εφαρμοσμένων τεχνών των οποίων το σχήμα υπαγορεύεται από τη λειτουργία τους. Εάν η εμφάνιση ενός τέτοιου έργου *υπαγορεύεται αποκλειστικά* από την τεχνική λειτουργία του, ως *καθοριστικό* παράγοντα, το έργο δεν θα είναι επιλέξιμο προστασίας βάσει του δικαιώματος του δημιουργού⁴⁰.

66. Η εφαρμογή του κριτηρίου αυτού στα δικαιώματα του δημιουργού εντάσσεται στην ίδια θέση η οποία ισχύει για τα σχέδια και τα υποδείγματα και για τα σήματα:

- όσον αφορά τα σχέδια και τα υποδείγματα (τα οποία ρυθμίζονται είτε από την οδηγία 98/71 είτε από τον κανονισμό 6/2002)⁴¹, τόσο το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 6/2002 όσο και το άρθρο 7 της οδηγίας 98/71 δεν αναγνωρίζουν δικαιώματα επί «των χαρακτηριστικών της εμφάνισης ενός προϊόντος, τα οποία υπαγορεύονται αποκλειστικά από την τεχνική λειτουργία του»⁴².
- όσον αφορά τα σήματα της Ένωσης, το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 40/94⁴³ θεσπίζει την απαγόρευση καταχώρισης ως σήματος κάθε σημείου το οποίο αποτελείται από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος.

67. Ανακεφαλαιώνοντας, τα σχέδια των οποίων η μορφή υπαγορεύεται από τεχνικούς λόγους, οι οποίοι δεν αφήνουν περιθώριο για την άσκηση δημιουργικής ελευθερίας δεν είναι επιλέξιμα για την προστασία του δικαιώματος του δημιουργού. Αντιστρόφως, το γεγονός και μόνο ότι ένα σχέδιο εμφανίζει μερικά λειτουργικά στοιχεία δεν του στερεί την ως άνω προστασία βάσει του δικαιώματος του δημιουργού.

68. Ο κανόνας αυτός δεν συνεπάγεται ιδιαίτερα προβλήματα όταν οι προμνησθέντες τεχνικοί λόγοι καταργούν, στην πράξη, το περιθώριο δημιουργικότητας. Εντούτοις, προβλήματα ανακύπτουν όταν τα σχέδια συνδυάζουν λειτουργικά και καλλιτεχνικά χαρακτηριστικά. Α priori, δεν υπάρχει λόγος εξαίρεσης των *μικτών* αυτών σχεδίων από την προστασία του δικαιώματος του δημιουργού, πλην όμως αυτό θα συμβεί, αντιθέτως, όταν τα λειτουργικά στοιχεία υπερिशύουν των καλλιτεχνικών σε σημείο να καθίστανται τα δεύτερα άνευ σημασίας⁴⁴.

69. Από την ανάλυση της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με τα σχήματα που συνδέονται με τα λειτουργικά στοιχεία στους τομείς της βιομηχανικής ιδιοκτησίας και του δικαιώματος επί σήματος προκύπτουν μερικές ερμηνευτικές οδοί οι οποίες ισχύουν, κατ' αναλογία, για τα δικαιώματα του δημιουργού.

39 Απόφαση της 1ης Μαρτίου 2012, Football Dataco κ.λπ. (C-604/10, EU:C:2012:115, σκέψη 39).

40 Οι όροι που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της σχέσης αυτής ενδέχεται να διαφέρουν. Η εμφάνιση ή το «προκαθορισμένο», «επιβεβλημένο», «αποκλειστικώς υπαγορευόμενο» ή «συναρτώμενο» από την τεχνική λειτουργία σχήμα είναι το στοιχείο στο οποίο η εν λόγω τεχνική λειτουργία υπερέχει απολύτως.

41 Είναι λογικό να εφαρμόζεται το ίδιο κριτήριο στα υποδείγματα και των δύο περιπτώσεων, δεδομένου ότι, κατά την αιτιολογική σκέψη 9 του κανονισμού 6/2002, «[ο]ι ουσιαστικές διατάξεις του παρόντος κανονισμού για το δίκαιο περί σχεδίων και υποδειγμάτων, θα πρέπει να ευθυγραμμισθούν με τις αντίστοιχες διατάξεις της οδηγίας 98/71/ΕΚ».

42 Στο ίδιο πνεύμα, κατά την αιτιολογική σκέψη 10 του κανονισμού 6/2002, «[η] τεχνολογική καινοτομία δεν θα πρέπει να παρακωλύεται από τη χορήγηση προστασίας σε *χαρακτηριστικά του σχεδίου ή υποδείγματος που υπαγορεύονται αποκλειστικά από μια τεχνική λειτουργία*».

43 Κανονισμός του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1).

44 Απόφαση της 8ης Μαρτίου 2018, DOCERAM (C-395/16, EU:C:2018:172).

70. Είναι αληθές ότι καθένας από τους τρεις αυτούς τομείς (σχέδια και υποδείγματα, δικαίωμα επί σημάτων και δικαίωμα του δημιουργού) έχει τα δικά του χαρακτηριστικά, τα οποία εμποδίζουν τη μεταχείριση των νομικών καθεστώτων που τα διέπουν με τον ίδιο τρόπο. Εκτιμώ, εντούτοις, ότι, ουδόλως εμποδίζεται η παρέκταση, με τη δέουσα προσοχή, των παρατηρήσεων του Δικαστηρίου επί ενός εξ αυτών στους άλλους, κατά την ερμηνεία ενός κριτηρίου το οποίο εφαρμόζεται, καίτοι με διαφοροποιήσεις, σε όλους τους τομείς⁴⁵.

71. Από τη νομολογία αυτή ξεχωρίζει, κατά την άποψή μου, η απόφαση του τμήματος μείζονος συνθέσεως της 14ης Σεπτεμβρίου 2010, *Lego Juris* κατά ΓΕΕΑ⁴⁶, στην οποία το Δικαστήριο ερμήνευσε την απαγόρευση καταχώρισης ως σήματος σημείου που αποτελείται από το σχήμα του προϊόντος το οποίο είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος⁴⁷.

72. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η απαγόρευση αυτή «εξασφαλίζει ότι οι επιχειρήσεις δεν θα μπορούν να χρησιμοποιούν το δικαίωμα επί του σήματος για να διαιωνίζουν, επ' αόριστον, αποκλειστικά δικαιώματα που αφορούν τεχνικές λύσεις»⁴⁸.

73. Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι, «περιορίζοντας τον λόγο απαραδέκτου του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', σημείο ii, του κανονισμού 40/94 στα σημεία που αποτελούνται "αποκλειστικά" από το σχήμα του προϊόντος που είναι "απαραίτητο" για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος, ο νομοθέτης έλαβε προσηκόντως υπόψη ότι κάθε σχήμα προϊόντος είναι, σε κάποιο βαθμό, λειτουργικό και ότι, επομένως, η καταχώριση ως σήματος ενός σχήματος προϊόντος δεν μπορούσε να απορριφθεί για τον λόγο απλώς ότι διαθέτει πρακτικής φύσεως χαρακτηριστικά. Με τις λέξεις "αποκλειστικά" και "απαραίτητο" η εν λόγω διάταξη εξασφαλίζει ότι δεν γίνονται δεκτά προς καταχώριση εκείνα μόνον τα σχήματα του προϊόντος που δεν ενσωματώνουν μια τεχνική λύση και των οποίων επομένως η καταχώριση ως σήματα θα εμποδίζει πράγματι τη χρήση της τεχνικής αυτής λύσης από άλλες επιχειρήσεις»⁴⁹.

74. Τούτου λεχθέντος, το Δικαστήριο προέβη σε ορισμένες διευκρινίσεις σχετικά με την «ύπαρξη ορισμένων ή ενός ελάχιστον από λειτουργικής απόψεως αυθαίρετου στοιχείου σε ένα τρισδιάστατο σημείο του οποίου όλα τα ουσιώδη στοιχεία υπαγορεύονται από την τεχνική λύση με την οποία υλοποιείται το σημείο αυτό»:

- αφενός, ο παράγοντας αυτός «δεν επηρεάζει το συμπέρασμα ότι το εν λόγω σημείο αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος»⁵⁰.
- αφετέρου, «[...] η καταχώριση ως σήματος ενός τέτοιου σημείου δεν μπορεί να απορριφθεί βάσει της διάταξης αυτής εάν το σχήμα του επίμαχου προϊόντος ενσωματώνει ένα μείζον μη λειτουργικό στοιχείο, όπως ένα διακοσμητικό ή ένα επινοημένο στοιχείο που έχει σημαντικό ρόλο στο εν λόγω σχήμα»⁵¹.

45 Στις προτάσεις του στην υπόθεση DOCERAM (C-395/16, EU:C:2017:779), ο γενικός εισαγγελέας H. Saugmandsgaard Øe πρότεινε την ίδια αυτή μέθοδο όσον αφορά τον εφαρμοστέο στα σχέδια και στα υποδείγματα κανόνα και την απαγόρευση καταχώρισης ως σημάτων των σημείων που αποτελούνται από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος.

46 Υπόθεση C-48/09 P (EU:C:2010:516, στο εξής: απόφαση *Lego Juris*).

47 Λόγος απαραδέκτου της καταχώρισης προβλεπόμενος στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', σημείο ii, του κανονισμού 40/94.

48 Απόφαση *Lego Juris* (σκέψη 45).

49 Όπ.π. (σκέψη 48).

50 Όπ.π. (σκέψη 52).

51 Όπ.π. (σκέψη 52).

75. Όσον αφορά την έννοια του σχήματος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη του προβλεπόμενου τεχνικού αποτελέσματος, το Δικαστήριο επικύρωσε τη θέση του Γενικού Δικαστηρίου, ήτοι, «ότι η προϋπόθεση αυτή δεν σημαίνει ότι το επίμαχο σχήμα πρέπει να είναι το μόνο που καθιστά δυνατή την επίτευξη του εν λόγω αποτελέσματος»⁵². Πρόσθεσε ότι «η ύπαρξη άλλων σχημάτων που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του ίδιου τεχνικού αποτελέσματος δεν αποτελεί [...] περίπτωση ικανή να οδηγήσει στην απόρριψη του λόγου απαραδέκτου της καταχώρισης»⁵³.

76. Μπορεί να δοθεί απάντηση στο αιτούν δικαστήριο λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων αυτών, των οποίων την κατ' αναλογίαν εφαρμογή εκτιμώ πρόσφορη στην υπό κρίση υπόθεση. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η εμφάνιση του επίμαχου ποδηλάτου είναι *αναγκαία* για την επίτευξη του τεχνικού αποτελέσματος⁵⁴, και τούτο συνιστά πραγματική εκτίμηση η οποία αποκείται αποκλειστικά σε αυτό. Εάν με τη διαπίστωση αυτή το αιτούν δικαστήριο εννοεί ότι υφίσταται μεταξύ εμφάνισης και λειτουργικότητας η προεκτεθείσα σχέση αποκλειστικότητας, η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα θα πρέπει να είναι ότι δεν είναι δυνατή η χορήγηση προστασίας βάσει του δικαιώματος του δημιουργού.

Δ. Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

77. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ειδικότερα, να διευκρινιστεί ο αντίκτυπος που θα μπορούσαν να έχουν τέσσερις συγκεκριμένοι παράγοντες, τους οποίους αυτό απαριθμεί, για την εκτίμηση της σχέσης μεταξύ του σχεδιασμού του σχήματος του αντικειμένου και της επίτευξης του επιδιωκόμενου τεχνικού αποτελέσματος.

1. Η ύπαρξη προηγούμενου διπλώματος ευρεσιτεχνίας

78. Αντιστρέφοντας τη σειρά με την οποία εκτίθενται οι παράγοντες αυτοί στη διάταξη περί παραπομπής, θα εξετάσω πρώτα την επιρροή που ενδέχεται να ασκεί η ύπαρξη προηγούμενου διπλώματος ευρεσιτεχνίας του οποίου η ισχύς έχει σήμερα λήξει.

79. Δεδομένης της ισχύος της αρχής της σώρευσης, η περίπτωση αυτή, αφεαυτής, δεν θα πρέπει να συνεπάγεται την υπεροχή του δικαιώματος βιομηχανικής ιδιοκτησίας (ιδίως εάν η ισχύς του έχει λήξει σήμερα) σε τέτοιο βαθμό ώστε να εμποδίζεται η προστασία βάσει του δικαιώματος του δημιουργού. Οι προεκτεθείσες παρατηρήσεις σχετικά με την εγγύτητα των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και των βιομηχανικών υποδειγμάτων, όσον αφορά το υπό κρίση ερώτημα⁵⁵, συνηγορούν υπέρ της επέκτασης της αρχής αυτής και στα αντικείμενα που καλύπτονται από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

80. Εντούτοις, από την άποψη των αξιολογικών στοιχείων, φρονώ ότι το αιτούν δικαστήριο δικαίως επισημαίνει την περίπτωση αυτή, η οποία μπορεί να έχει διττό αντίκτυπο:

- αφενός, ένα καταχωρισμένο δίπλωμα ευρεσιτεχνίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αποσαφηνιστεί αν υπήρχαν τεχνικοί περιορισμοί οι οποίοι υπαγόρευαν το σχήμα του προϊόντος. Θα είναι αναμενόμενο να περιγράφονται το σχέδιο και η λειτουργικότητά του, στα έγγραφα καταχώρισης του διπλώματος ευρεσιτεχνίας (το οποίο προορίζεται, εξ ορισμού, για βιομηχανική εφαρμογή), με τον πλέον διεξοδικό τρόπο, καθόσον από την περιγραφή αυτή εξαρτάται η έκταση της προστασίας·

⁵² Όπ.π. (σκέψη 53).

⁵³ Όπ.π. (σκέψη 83).

⁵⁴ Στο τελικό μέρος της διάταξης περί παραπομπής, επισημαίνεται ότι «η επίλυση της παρούσας διαφοράς εξαρτάται από το αν η ύπαρξη δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας [...] αποκλείεται στην περίπτωση που η εμφάνιση της οποίας σκοπεύεται η προστασία είναι αναγκαία για την επίτευξη συγκεκριμένου τεχνικού αποτελέσματος».

⁵⁵ Σημείο 37 των παρούσων προτάσεων.

- αφετέρου, η επιλογή του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, ως μέσου για την προστασία της δραστηριότητας αυτού που το καταχωρίζει, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υφίσταται στενή σχέση μεταξύ του προστατευόμενου με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας σχήματος και του επιδιωκόμενου αποτελέσματος: το σχήμα είναι, ακριβώς, αυτό που ο εφευρέτης θεώρησε αποτελεσματικό για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

2. Η ύπαρξη άλλων πιθανών σχημάτων που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του ίδιου τεχνικού αποτελέσματος

81. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί ο αντίκτυπος που θα μπορούσε να έχει η ύπαρξη άλλων σχημάτων που καθιστούν δυνατή την επίτευξη του ίδιου τεχνικού αποτελέσματος. Συγκεκριμένα, κάνει λόγο για δύο αντικρουόμενες προσεγγίσεις, βασισμένες στη «θεωρία της πολλαπλότητας των σχημάτων» και στη «θεωρία της αιτιότητας».

82. Ο γενικός εισαγγελέας H. Saugmandsgaard Øe ανέλυσε προσφάτως διεξοδικώς τις δύο αυτές θεωρίες, οι οποίες εφαρμόζονται στα σχέδια και στα υπομνήματα, στις προτάσεις του στην υπόθεση DOCERAM⁵⁶. Δεδομένου ότι συμμερίζομαι τις παρατηρήσεις του, παραπέμπω σε αυτές.

83. Στην απόφαση DOCERAM, στην οποία έκανε κατ' ουσίαν δεκτές τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα (το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει τόσο στην απόφαση αυτή όσο και στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα)⁵⁷, το Δικαστήριο αποφάνθηκε συναφώς ως εξής:

- «προκειμένου να κριθεί εάν τα χαρακτηριστικά της εμφανίσεως ενός προϊόντος υπαγορεύονται αποκλειστικά από την τεχνική λειτουργία του, πρέπει να αποδεικνύεται ότι η λειτουργία αυτή είναι ο *μόνος* παράγων που καθόρισε τα εν λόγω χαρακτηριστικά, *η δε ύπαρξη εναλλακτικών σχεδίων ή υποδειγμάτων δεν έχει συναφώς αποφασιστική σημασία*»⁵⁸.
- Εντούτοις, ο δικαστής ουδόλως εμποδίζεται να λάβει υπόψη την ενδεχόμενη ύπαρξη «εναλλακτικών σχεδίων ή υποδειγμάτων που μπορούν να επιτελέσουν την ίδια τεχνική λειτουργία»⁵⁹. Επομένως, το τελευταίο αυτό στοιχείο δεν είναι καθοριστικός παράγοντας, αλλά απλό επιπλέον στοιχείο εκτίμησης.

84. Ως εκ τούτου, στην απόφαση αυτή υπογραμμίζεται η *αλυσιτέλεια* των εναλλακτικών λύσεων για την αποσαφήνιση της σχέσης αποκλειστικότητας μεταξύ των χαρακτηριστικών της εμφάνισης και της τεχνικής λειτουργίας του προϊόντος. Εντούτοις, αυτό δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να αποκλειστεί κάθε αντίκτυπος των εναλλακτικών αυτών λύσεων, ως στοιχείου το οποίο παρέχει κάποιο περιθώριο στην προσωπική πνευματική εργασία που καταλήγει στο ίδιο τεχνικό αποτέλεσμα.

85. Στα υποδείγματα εκείνα στα οποία ο συνδυασμός τέχνης και σχεδίου είναι ιδιαίτερα έντονος θα υπάρχουν περισσότερες δυνατότητες δημιουργικής ελευθερίας⁶⁰ για τη διαμόρφωση της εμφάνισης του προϊόντος. Όπως πρότεινε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο συνδυασμός των πτυχών του σχήματος με τις λειτουργικές πτυχές, στα έργα εφαρμοσμένων τεχνών, θα πρέπει να αναλυθεί λεπτομερώς προκειμένου να διαπιστωθεί αν η εμφάνιση των έργων αυτών δεν υπαγορεύεται

⁵⁶ Προτάσεις της 19ης Οκτωβρίου 2017, στην υπόθεση C-395/16 (EU:C:2017:779).

⁵⁷ Καίτοι το Δικαστήριο δεν εφάρμοσε, κατ' αναλογίαν, τα κριτήρια που εφαρμόζονται στην απαγόρευση καταχώρισης των σημάτων και περιορίστηκε να αναλύσει τον κανονισμό 6/2002, οι επί της ουσίας παρατηρήσεις του συμπίπτουν, στην πραγματικότητα, με εκείνες που εξέθεσε στην απόφαση *Lego Juris*.

⁵⁸ Απόφαση DOCERAM (σκέψη 32 και διατακτικό, η υπογράμμιση δική μου).

⁵⁹ Όπ.π. (σκέψη 37).

⁶⁰ Η έκταση της προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού δεν εξαρτάται από τον βαθμό δημιουργικής ελευθερίας που διαθέτει ο δημιουργός του (σκέψη 35 της απόφασης *Cofemel*).

εξ ολοκλήρου από τις τεχνικές απαιτήσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα είναι δυνατόν να διαχωριστούν, τουλάχιστον θεωρητικώς, τα στοιχεία που υπαγορεύονται από λειτουργικούς λόγους από εκείνα που υπαγορεύονται μόνο από ελεύθερες (πρωτότυπες) επιλογές του δημιουργού τους, τα οποία θα μπορούν να προστατεύονται βάσει του δικαιώματος του δημιουργού⁶¹.

86. Αντιλαμβάνομαι ότι οι παρατηρήσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν μάλλον θεωρητικές και ενδεχομένως να μην βοηθούν ιδιαίτερα το αιτούν δικαστήριο, το οποίο βρίσκεται αντιμέτωπο με το δύσκολο καθήκον να διακρίνει τα δημιουργικά εκείνα στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να προστατεύονται σε ένα ποδήλατο του οποίου η λειτουργικότητα προϋποθέτει την ύπαρξη τροχών, αλυσίδας, πλαισίου και τιμονιού, με οποιοδήποτε σχήμα⁶².

87. Εν πάση περιπτώσει, από την άποψη που σχετίζεται με την ερμηνεία του κανόνα μάλλον παρά με την εφαρμογή του σε δεδομένη περίπτωση, έχει σημασία να υπογραμμιστεί ότι, για το Δικαστήριο, η απάντηση στο μέρος αυτό του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος συνάγεται από την απόφαση DOCERAM.

88. Η εκτεθείσα σε σχέση με τα σχέδια και τα υποδείγματα λύση μπορεί να παρεκταθεί, τηρουμένων των αναλογιών, προκειμένου να διαπιστωθεί ο βαθμός πρωτοτυπίας των «έργων» με βιομηχανική εφαρμογή τα οποία οι δημιουργοί τους επιδιώκουν να προστατεύσουν βάσει δικαιώματος δημιουργού.

3. Η βούληση του φερόμενου ως αυτουργού της προσβολής του δικαιώματος να επιτύχει το ίδιο τεχνικό αποτέλεσμα

89. Προκειμένου να μπορέσει ο δικαστής να σταθμίσει αν υπάρχει προσβολή, από αντικειμενικής απόψεως, δεν ασκεί, καταρχήν, επιρροή η βούληση αυτού που διαθέτει στην αγορά, χωρίς άδεια, αντικείμενο το οποίο προστατεύεται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

90. Είναι διαφορετικό το ζήτημα ότι η βούληση επίτευξης τεχνικού αποτελέσματος μπορεί να εκτιμηθεί κατά την αξιολόγηση της σχέσης σχήματος και λειτουργικότητας. Ευλόγως, όποιος παράγει ένα αντικείμενο το οποίο καλυπτόταν από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας που έχει καταστεί σήμερα κοινό κτήμα έχει ως μοναδικό σκοπό να εξασφαλίσει το επιδιωκόμενο τεχνικό αποτέλεσμα⁶³.

91. Εντούτοις, όταν προβάλλεται το επιχείρημα ότι το σχήμα του υποδείγματος είναι προϊόν αμιγώς αισθητικής, και όχι λειτουργικής, επιλογής, όποιος υποστηρίζει το αντίθετο (ήτοι ότι χρησιμοποίησε το σχήμα αυτό για αυστηρά τεχνικούς ή λειτουργικούς λόγους) ουδόλως εμποδίζεται να το αποδείξει⁶⁴.

92. Κατά τη διερεύνηση της ύπαρξης ή μη δικαιώματος προστασίας του αντικειμένου ως έργου, ο δικαστής θα μπορεί να αναζητήσει την πρωταρχική βούληση του εφευρέτη ή του σχεδιαστή, πριν από αυτήν του προσώπου που αναπαράγει την εφεύρεση ή το υπόδειγμά του.

61 Καταρχήν, αρκεί η πρωτοτυπία του έργου προκειμένου αυτό να μπορεί να τύχει της προστασίας του δικαιώματος του δημιουργού, χωρίς να είναι αναγκαίες πρόσθετες απαιτήσεις. Το περιθώριο εκτίμησης των κρατών μελών προκειμένου να καθορίζουν τον «απαιτούμενο βαθμό πρωτοτυπίας» (άρθρο 17 της οδηγίας 98/71) μπορεί να χαρακτηριστεί πολύ περιορισμένο, ακόμη και ανύπαρκτο, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου, όπως αποτυπώθηκε τελευταίως στην απόφαση Cofemel.

62 Οι ενάγοντες μνημόνευσαν στις γραπτές παρατηρήσεις τους τρεις αποφάσεις τριών δικαστηρίων (του Groningen, της 24ης Μαΐου 2006, της Bruges, της 10ης Ιουνίου 2009, και της Μαδρίτης, της 10ης Φεβρουαρίου 2010), οι οποίες αναγνώρισαν στο ποδήλατο Brompton προστασία βάσει του δικαιώματος του δημιουργού, απορρίπτοντας το επιχείρημα ότι η εμφάνισή του υπαγορευόταν αποκλειστικά από την τεχνική λειτουργία του.

63 Περισσότερες δυσκολίες, από την άποψη αυτή, συνεπάγονται τα μη καταχωρισμένα υποδείγματα, καθόσον δεν υπάρχει η περιγραφή της αίτησης καταχώρισης.

64 Εν προκειμένω, θα πρέπει να αποδειχθεί ότι η καμπυλότητα της ράβδου του πλαισίου του ποδηλάτου παρέχει τη δυνατότητα πιο συμπαγούς αναδίπλωσης των τροχών ή αυξάνει την αντοχή. Το επιχείρημα αυτό συνάγεται από την τέταρτη παράγραφο, στοιχείο Α (3), της ενότητας III, των γραπτών παρατηρήσεων της GET2GET.

93. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο χρόνος της αρχικής σύλληψής της⁶⁵ προκειμένου να αξιολογηθεί αν ο δημιουργός του αντικειμένου ήθελε όντως να παραγάγει προσωπική πνευματική εργασία ή αν επιδίωκε μάλλον να προστατεύσει με αποκλειστικό τρόπο μια ιδέα η οποία θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην ανάπτυξη πρωτότυπου βιομηχανικού αντικειμένου, για τη μαζική κατασκευή και πώλησή του στην αγορά. Η περίπτωση ότι υπήρξε βιομηχανική εφαρμογή ή αποκομίστηκε εμπορικό όφελος από την εφεύρεση ή το υπόδειγμα μπορεί να παρέχει ενδείξεις άξιες προσοχής.

94. Από την άποψη αυτή, είναι αλυσιτελές το γεγονός ότι η μεταγενέστερη αναγνώριση του σχεδίου είναι τέτοια ώστε αυτό να εκτίθεται ακόμη και σε μουσεία. Ο παράγοντας αυτός ή άλλοι ανάλογοι, όπως η βράβευση στο πλαίσιο του βιομηχανικού σχεδίου, επιβεβαιώνουν μάλλον ότι έχει χαρακτηρη βιομηχανικού αντικειμένου που αξίζει εγκωμίων, ή ακόμη και θαυμασμού, στον τομέα του ή ότι έχει ορισμένα σημαντικά αισθητικά συστατικά στοιχεία.

4. Η αποτελεσματικότητα του σχήματος προκειμένου να επιτευχθεί τεχνικό αποτέλεσμα

95. Το αιτούν δικαστήριο δεν παρέχει επαρκή στοιχεία εκτίμησης προκειμένου να γίνει αντιληπτό το ακριβές νόημα του μέρους αυτού του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος, σχετικά με το οποίο δεν παρέχει καμία επεξήγηση.

96. Ως εκ τούτου, και δεδομένου ότι εκτιμώ ότι οι προεκτεθείσες παρατηρήσεις επαρκούν για να περιγραφεί η σχέση μεταξύ του σχήματος του προϊόντος και της λειτουργίας ή του τεχνικού αποτελέσματός του, το ζήτημα έχει κατ' ουσίαν εξαντληθεί.

97. Λογικά, εάν το σχήμα το οποίο επιδίωξε ο σχεδιαστής του προϊόντος (εν προκειμένω, του ποδηλάτου) δεν ήταν πρόσφορο για την επίτευξη της επιδιωκόμενης λειτουργικότητας, θα απουσίαζε η ίδια η προϋπόθεση της μελλοντικής βιομηχανικής εφαρμογής. Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι το προτεινόμενο σχήμα είναι αποτελεσματικό για τον σκοπό αυτό (εν προκειμένω, για την κατασκευή ποδηλάτου με δυνατότητα τόσο κυκλοφορίας όσο και αναδίπλωσης).

98. Εν πάση περιπτώσει, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει τον παράγοντα αυτό βάσει των προσκομισθέντων αποδεικτικών στοιχείων (ιδίως, των εκθέσεων εμπειρογνωμοσύνης).

Ε. Τελικές παρατηρήσεις

99. Τα κριτήρια για την αξιολόγηση της σχέσης αποκλειστικότητας μεταξύ της εμφάνισης του προϊόντος και του τεχνικού αποτελέσματός του κατά πάσα πιθανότητα δεν εξαντλούνται στα τέσσερα που αναλύθηκαν ανωτέρω. Εντούτοις, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας Η. Saugmandsgaard Øe στις προτάσεις του στην υπόθεση DOCERAM⁶⁶, δεν θα άρμοζε η απαρίθμηση, εξαντλητική ή μη, των κριτηρίων αυτών in abstracto όταν, στην πραγματικότητα, η αξιολόγηση αυτή (η οποία έχει πραγματικό χαρακτήρα) συνδέεται με ένα σύνολο περιστάσεων οι οποίες δύσκολα μπορούν να προσδιοριστούν εκ προοιμίου.

⁶⁵ Αυτή είναι η άποψη των εναγόντων στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι οποίοι υποδεικνύουν τα έτη 1975 και 1987 ως χρονικά σημεία αναφοράς (σημείο 89 των παρατηρήσεών τους). Αυτή είναι επίσης η θέση του Δικαστηρίου στην απόφαση DOCERAM, στην οποία μνημονεύει τις «αντικειμενικ[ές] περιστάσε[is] που καθιστούν σαφείς τους λόγους που πρυτάνευσαν κατά την επιλογή των χαρακτηριστικών της εμφάνισης του οικείου προϊόντος» (σκέψη 37).

⁶⁶ Προτάσεις της 19ης Οκτωβρίου 2017, στην υπόθεση C-395/16 (EU:C:2017:779, σημείο 65): «δεν συντρέχει λόγος απαρίθμησης, έστω και μη εξαντλητικής, των συναφώς κρίσιμων κριτηρίων, δεδομένου ότι ο νομοθέτης της Ένωσης δεν θέλησε να καταφύγει στη μέθοδο αυτή, ενώ ούτε και το Δικαστήριο το έκρινε χρήσιμο όσον αφορά την εκτίμηση, επίσης πραγματικού χαρακτήρα, η οποία διενεργείται [...]».

100. Τέλος, ο ενδεχόμενος αποκλεισμός της προστασίας βάσει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ουδόλως θα εμπόδιζε την επίκληση άλλων κανόνων οι οποίοι προβλέπονται κατά των δουλικών ή παρασιτικών απομιμήσεων. Όπως επισήμανε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η νομοθεσία περί αθέμιτου ανταγωνισμού, καίτοι δεν είναι πλήρως εναρμονισμένη στο επίπεδο της Ένωσης⁶⁷, μπορεί να παράσχει μέσα προστασίας κατά του ανεπιθύμητου αυτού φαινομένου⁶⁸.

101. Με τις παρατηρήσεις αυτές, όπως εξέθεσα σε άλλη ευκαιρία, «δεν επιδιώκω να παρέμβω στις δυνατότητες που το αιτούν δικαστήριο ενδέχεται να έχει στο πλαίσιο του εθνικού του δικαίου όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της επίδικης συμπεριφοράς. Σκοπός μου είναι απλώς να διευρύνω την οπτική υπό την οποία μπορούν να ανευρεθούν δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης μιας ενδεχομένως παράνομης συμπεριφοράς, πέραν του ιδιαίτερου πεδίου του δικαίου των σημάτων»⁶⁹.

V. Πρόταση

102. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα του Tribunal de l'entreprise de Liège (δικαστηρίου επιχειρήσεων της Λιέγης, Βέλγιο) ως εξής:

- «1) Τα άρθρα 2 έως 5 της οδηγίας 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, δεν προστατεύουν με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τις δημιουργίες προϊόντων με βιομηχανική εφαρμογή των οποίων το σχήμα υπαγορεύεται αποκλειστικά από την τεχνική λειτουργία του.
- 2) Προκειμένου να αποσαφηνιστεί αν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του σχήματος ενός προϊόντος υπαγορεύονται αποκλειστικά από την τεχνική λειτουργία του, το αρμόδιο δικαστήριο οφείλει να λάβει υπόψη όλες τις σχετικές σε κάθε υπόθεση αντικειμενικές περιστάσεις, περιλαμβανομένων της ύπαρξης προηγούμενου διπλώματος ευρεσιτεχνίας ή υποδείγματος επί του ίδιου αυτού προϊόντος, της αποτελεσματικότητας του σχήματος για την επίτευξη του τεχνικού αποτελέσματος και της βούλησης επίτευξης του αποτελέσματος αυτού.
- 3) Όταν η τεχνική λειτουργία είναι ο μόνος καθοριστικός παράγοντας της εμφάνισης του προϊόντος, η ύπαρξη άλλων εναλλακτικών σχημάτων είναι αλυσιτελής. Αντιθέτως, μπορεί να είναι λυσιτελής το γεγονός ότι το επιλεγέν σχήμα εμπεριέχει σημαντικά μη λειτουργικά στοιχεία, τα οποία υπαγορεύονται από την ελεύθερη επιλογή του δημιουργού του.»

⁶⁷ Το δίκαιο της Ένωσης έχει εν μέρει εναρμονίσει το δίκαιο περί αθέμιτου ανταγωνισμού μόνον όσον αφορά τις εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων στις σχέσεις τους με τους καταναλωτές. Βλ. οδηγία 2005/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/EK, 98/27/EK, 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές») (ΕΕ 2005, L 149, σ. 22).

⁶⁸ Τη δυνατότητα αυτή μνημόνευσα στις προτάσεις μου στην υπόθεση Mitsubishi Shoji Kaisha (C-129/17, EU:C:2018:292, σημεία 90 έως 95). Το Δικαστήριο τη μνημόνευσε επίσης, παρεμπιπτόντως, στη σκέψη 61 της απόφασης Lego Juris: «η περίπτωση της επιχείρησης η οποία ανέπτυξε μια τεχνική λύση έναντι των ανταγωνιστών που διέθεσαν στην αγορά πιστά αντίγραφα του σχήματος ενός προϊόντος που ενσωματώνει ακριβώς την ίδια λύση δεν μπορεί να προστατευθεί παρέχοντας μονοπώλιο στην εν λόγω επιχείρηση με την καταχώριση ως σήματος του τρισδιάστατου σημείου που αποτελείται από το εν λόγω σχήμα, αλλά μπορεί, ενδεχομένως, να εξεταστεί υπό το πρίσμα των κανόνων του αθέμιτου ανταγωνισμού. Η εξέταση αυτή δεν αποτελεί όμως αντικείμενο της παρούσας διαφοράς».

⁶⁹ Προτάσεις στην υπόθεση Mitsubishi Shoji Kaisha (C-129/17, EU:C:2018:292, σημείο 95).